

Maafüsimus ja meie parempoolsed erakonnad.

Maafüsimuse tähtsus.

Riigikogu valimiste eelne ajajärg on käes. Rahvasaadikud ja erakonnad astuvad valijaga kõige lähemas ühendusesse, et oma tööst aru anda ja uut töötava üles seada. Valija käes on rahva saatuse määramine. Hääletamisel määrab ta töötava lähema tulewiku kohta, määrab Riigikogu parteilise koosseisu, määrab seega ka uue walitjuse.

Meil Gestis on parteide wõitlus kõige ägedam olnud ja on seda praegugi maafüsimuse ümber. Ja seda täie õigusega. Sest maafüsimuse lahendamiseft oleneb mitte ainult edasielamine iseseiswariigina, waid ka rahwana. Meie asukoht mererannatul, ida ja lääne suurrahwaste kaubatee ääres wõib meile, kui wäikelele rahwale, weel mõndagi üllatust pakkuda. Et see kartus ilmaaegne pole, selle tõenduseks on alles hiljutised sündmused Saksa okkupatsioonil ajast. Igati teab, et meid siis ümberrahwustada, jakslasteks teha katwajeti. Meie maale oleks teist niipalju Saksa kolonista asetatud, kui palju siin eestlasi elamas. Ja seda oleks wõidud teha, sest maa oli suuremalt osalt Saksa mõisnikkude päralt. Et niisugune kolonistide hull meie rahwuslikele iseolemisele hädaohlikuks oleks saanud, on arusaadaw. Ka Suur-Wene ideaid pole weel kei maha maetud ja mõjule saades wõetaks piirrahwaste ümberrahwustamine kõige suurema hooga ette. Kõigile nalle plaanidele suudame wastu seista, kui maa wäiketaludena meie oma rahwa käes on.

Nii on siis maafüsimus, mitte ainult majandusline, waid ka poliitiline, esimese järgu tähtsusega küsimus, ja sellena huvitab ta mitte üksi maakaotajaid ja maasaajaid, waid kõiki kodanikke.

Wutawa Rogu walimiste eel

lubasid erakonnad maafüsimust õige radikaalselt otsustada. Et tee wähest paha, kui neid lubadust wähe wärskendame. Lubadustest ja nende täitmiseft Wutawas Rogus wõime hinnata mehi, kes Riigikogusse tikitudes lubadusi annawad, pärast seal olles aga seletawad:

„Roh, walimiste palawitus sai ju nii mõndagi lubatud, aga kes seda kainel järelmõtlemisel siis teostada wõib,“ nagu seda J. Tõnisson Wutawa Rogu maafüsimuse - komisjoni koosolekul tegi.

Weel praegu wõlgutab filme ees 40.000 ja 200.000. Mis arwud need olid? Need olid uute talude arwud, mida maaliit ja rahwaerakond Wutawa Rogu walimiste eel asutada lubasid. Oma ülestutuses walijatele kirjutas rahwaerakond: „Meie rahwa tulewit ja hea käekäik nõuab, et mõisate pidamine kui poliitiliselt, ühiskondliselt ja majandusliselt kahjulik nähtus peab jäädawalt kaduma ja selle asemele wäikepõllupidamine astuma“.

Nii oli siis rahwaerakonnal enne walimisi maafüsimuse lahendamine kõigepealt poliitiline, siis ühiskondline ja lõpuks majandusline küsimus. Misjulgusel arwamisel nad maareformist Wutawas Rogus olid, sellest kõneleme pärastpoole.

Kuidas mõisaid ja suurmaid wõõrandada, sellest kõneleb rahwaerakond järgmiselt:

„Kõik maioraat- ja fideikommissmõisad, niisama ka Krooti ajast pärandustel saadud kroonumõisad, wõetaks nende omanikkudest ilma mingisuguse tasuta ära. Samuti wõõrandataks ka nende isikute maad tasuta, kes Gestis riigi äraandmises süüdlased. Tasuta wõõrandataks riigile ka kei suuremad harimata ja tarwitamata sood ja rabad, suuremad jõed ja järwed ning mererand, ja antaks sellekohaste seaduste, määruste järele rahwale tarwitada.“

Maapõues peitunud wäärtuslikud looduswarad, nagu põlewikwi jne, lähewad tasuta riigi kätte.

Et maapinda kaitwa ja põua eest kaitsta, rahwale õiglaselt ehitusmaterjaali ja küttemetsad otsekohse riigi kätte ja riigikontrolli metsad otsekohse riigi kätte ja riigi kontrolli alla läheksid.

Wuud suurmaad ja mõisad wõõrandab riik ilma maapinna ja põhja lunastusmaksuta nende fennistelt omanikkudest wõi pidajatest, et neid maid talukohtadeks jagada.“

Kõigest sellest järgneb, et rahwaerakond enne walimisi lubas mõisapidamise täitsa

ära kaotada, sellele lõppu peale teha. Ka lubatakse wõõrandada „ilma maapinna ja põhja lunastusmaksuta“. Tasu lubatakse maksta ainult maafüsimuse wäärtuse eest. See tasu pidi aga õige wäike olema, sest Gestis rahwaerakonna ülestutjelt Wutawa Rogu walijatele loeme:

„Ka sotsialistide tasumaksimise wiisi ja suurust ei pea G. rahwaerakond õigeks, sest sotsialistid lubawad maa peal olemaid wõlgasid tasuda, kuna wõlad, mida mõisnik teinud, tihti peale palju suuremad on, kui kõnele hinatunud maafüsimuse wäärtus, mille järele G. rahwaerakond (Nr. 7) tasu määrata tahab“.

Nii lubati siis paljud mõisad wähe tasu eest wõõrandada, kui nende peale lasuwate wõlgade summa wälja teeb.

Mis wõõrandatud maadega peale hakata, sellest kõneleb rahwaerakonna eestkawa:

„Wõõrandatud maadest asutatud talude suurus määratakse kestmise perekonna tööjõu kohaselt kindlaks, sealjuures maa headust, seisukohta ja kohalisi olusid silmas pidades“.

Et need majapidamised asunise raskustest üle saaksid, siis tuleb rahwaerakonna arwates kindlustada:

„Riiklik toetus uute majapidamiste fiseadmiseks, niisama ka maa parandamiseks, tehnilise abi ja pikaajalise kustutuslaenu näol“.

Maaliidu lubadused

ei ole wast mitte nii õhtad, kui rahwaerakonna omad, kuid ka siin ei olba lubadustega kiifi ja seletatakse oma eestkawa paragrahvijärgi õige ilus ja walguks. Näit.:

„Gestis maafüsimuse ülesandeks on kõigile kodumaa põlluharijatele maad muretseda, kes seda ise harida tahawad“. Nii siis pruugib ainult põlluharijal, ja seda on iga põllutõeline, maad tahta ja maaliit on walmis juba andma. Ka wäikekohapidajaid ei unusta maaliit:

„Wäikekohapidajatele, kellel maad ise seiswaks majapidamiseks ei ulata, tehakse seadusandlisel teel wõimalikuks piiriäärsetelt suurematelt majapidamistelt maad saada...“

Oma lendlehes „Meie poliitilised erakonnad maade jagamisel“ kirjutas maaliit:

PT
Raamatukogu
440-14

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

652687582

„Mis kirikute, maioraat- ja rüütelkonna mõistate võõrandamisesse puutub, siis on siin kõigi erakondade arvamine see, et see tasuta sündima peab“.

Mis siis, ka kirikute mõisad tulevad maaliidu lubaduse järele tasuta võõrandamiseks?

Kristlik rahvaerakond

Kuulub ka meie kõige parempoolsemate erakondade hulka. Ta on tekinud käiesti alahoidliste kiriklaste hulgas, kus iga värste vaimline tuulepuhang erutust sünnitab. Ajata püüab ta end väljamaal suurt osa mängivate kristlikkude sotsialistidega ühe pulga peale seada. Meie kiriklastel pole mõhugi sotsialistlik värv, ta on purutaguline kodanlus. Ka nende maaprogramm nõuab „järgjärgulist“ maadevõõrandamist „diglase tasu“ eest. Oma poolehoidjaid otsib kristlik rahvaerakond veel pimesi usu küljes kinnitripuvate inimeste hulgas. Tema poliitiline tegemus on „hervade kirikul“ olnud majanduslik jõukust, kirikumõisaid ja terveid kirikuvaldasid kirikupetajatele alal hoida, ja usupetuse koolis sunduslikeks tegemise varal oma leiba kindlustada.

Misjulgused olid nende lubamised rahvale Ajutava Kogu valimiste eel.

Ajutavas Kogus

selgus aga varsti nende meeste tõsine nägu. Esimene seisukohtade avaldamine sündis Ajutise Valitsuse põllutöministri tegemuse arvustusel, kes hulga laastatuid mõisaid hoolekande alla oli võtnud, sellekohase hoolekande seaduse põhjal. Nimelt tuleb 17. detj. 1918. a., mil hoolekande seadus vastu võeti,

Cesti maareformi alguseks pidada.

Saksa okupatsioonivõimude maalt lahkmise järele pakkus suurpõllupidamine Cestis väga kurba pilti. Sõda oli laastavalt mõjunud. Kari ja hobused, niisama ka eluta inventaar ja hooned olid sõja mõjul kahanevad, kulunud ja lagunemas. On ju suurpõllupidamine kui kapitalistiline ettevõtte alati sõbade ja rahutuse vastu palju tundelisem olnud, kui väikepõllupidamine. Saksa okupatsioonivõimud oma „saagiahnuses“ võtsid veel, mis vähegi said ja meie mõisaomanikud pidid kõik lahkest andma. Olid nad ju lubanud Saksa vägesid siia kufudes neid suurte tagavaradega varustada, iseäranis loomatoidu poolest. Pärast püüdsid nad küll oma lubadust täitmata jätta, kuid said selle eest Tallinnas piiritusefabriku ruumides, kuhu kõik endise Cesti kuberm. mõisaomanikud kofku olid kufutud, Saksa sõjaväe intendantid käest hea peapesu. See nähtavasti mõjus ja mõisnikud andsid oma wilja, mis nad vähegi peksita jõudsid, sakslastele. Ühes Saksa okupatsioonivõimudega lahkus ka suur osa Saksa soost mõisaomanikka. Nii jätsid nad Cesti riigile pärandusena laastatud mõisad ühes nälgiva töörahvaga.

Cesti suurpõllupidamine oli niivõrd lan-genud, et ta ilma riigi toetuseta üles tõusta ei oleks jõudnud. Riigil tuli, kui ei tahetud põldusid küllimata ja rahvast nälga jätta, kas suurpõllupidajatele suures mõõl abi anda, ehk suurpõllupidamist lõhuda ja maa väikepõllupidajate kätte anda. Kes vähegi tolleaegist poliitilist olukorda tundis, pidi ütleva, et viimane tee ainukene käidav on. Seda tundsid ka mõisnikud, ja oma kadu ettenähes hakasid nad ja nende mahajäänud valitsejad suurel mõõdul mõistates olewat põllumajanduslikult inventaari maha müüma. Ka lasti kõik mõisa töölised lahti. Valitsus, kui ta vähegi seisukoha kõrgusel püüdis tahtis, pidi selle nähtuse vastu võitlusesse astuma. Sellest tekkis mõistate kontrolliseadus. Selle seaduse järele ei võinud mõisnikud oma inventaari mitte ilma sellekohase komisjoni lubata müüa. Ka see üffi ei aidanud, sest paljud mõisad ei teinud midagi, et lewadel põlluharimist jätkata, teistel ei olnudki korraldajat, sest kõik—nii omanik kui moliinid olid ühes sakslastega läinud. Siin mõis ainult riik korra luua ja see õigus anti põllutöministeeriumile hoolekande seaduse näol. Põllutöministeerium tundis oma kohut rahwa ja riigi vastu ja seadis korraldus majapidamised hoolekande alla. Neid kogus lewadeks 1919 a. 1800 mõisamajapidamise hulgast 271.

Hoolekandjad kasutasid mõisaid mitte ainult suurmaapidamistena, waid andsid neid ka planeerituna ehk tiifikaupa väikepõllupidajatele harimiseks. Mitmes kohas asutasid ka maatamehed maaharimise ühiskused ja võtsid mõisad oma kätte pidada, kunni maareform Ajutava Kogu poolt seaduseks saanud ja planeerimise kord nende kätte jõudis. Maasaajad asusid ka mõisa hoonetesse elama. Uued maasaajad täitsid oma peale pandud lootusi. Üffi sõotijäämisi ei tulnud ette ja wanni, mõisnikkude poolt sõoti jäetud maadest hariti 30 prots. üles.

Kõigest sellest tõõst tuli põllutöministril

Ajutavas Kogus aru anda.

Lorm pääsis lahti. Esimesena lastis oma registrid lahti harunite esitaja. Kuid temalt ei võinudki paremat oodata. Ta pidi kõik tehtud maakorralduse töö kahjulikuks tunnistanama. Kuid ka meie parempoolsed erakonnad võtsid tuld ja jääsest elewandi tegemine kestis hulga aega. Rahwaerakonna esitaja J. Tõnisson pidas oma kuulsa „serwiifide lõhkumise“ kõne, kus ta põllutöministeeriumi jennise töö kõik hulka mõistis. Ta kõneles: „Kui meie nüüd kõneleme põllutöministeeriumi jennisest tegemusest, siis tahame meie hoiatada selle eest, et see tegemus mitte sel kujul edasi ei kehtaks“.

Tõnissoni tahtmine oli, ja ka rahwaerakonna tahtmine, et laastatud ja korraldus olekus mõisaid mitte hoolekande alla ei võetak, ja maatameestele harimiseks ei antaks, waid mõisnikka lastaks edasi maid sõoti jätta.

Tõnisson ahwardab „... kui tulewikus hakatakse laialiselt, mitte ainult rahwaerakonna, waid maatameeste seisukohalt arvustama, mis on wõõriti tehtud, siis ei anta mitte nii kergesti armu“. Na wõõriti tehtud oli

rahwaerakonna arvates terve mõistate hoolekande alla võtmine.

Magu eelpool nägime, seisab rahwaerakonna lubaduskirjas, et mõisapidamine, kui poliitiliselt kahjulik nähtus peab jätawat kaduma.

Oma kõnes tarwitab Tõnisson sõna „poliitiline küsimus“ ainult pilkawas mõttes. Mõistate hoolekande alla võtmisest ja jagamisest sõnab ta: „Kui nüüd arvatakse, et see kõik ikka selle „poliitilise küsimuse“ auks peab sündima ja siis arvatakse, et sedawiisi nüüd Balti suurmaapidamisest jaadakse jagu ja feodalismust häwitakse, siis küsin ma, kas siis tõesti sellega oleme meie pääsemad, kui meie kõik ära lõhume ja purustame? Misjulgune ülesehitamine see lõhkumine on?“

Rahwaerakonna arvates, sest Tõnisson kõneles rahwaerakonna nimel, tuli küll maa-uuenbus läbi wiia, aga mõisad oma kesskohatadega pidid seal juures ka terveks jääma. Magu pärastistest rahwaerakonna ettepanekust Ajutavas Kogus selgus, oligi see nende tõelik mõte.

Ka taju asi hakkas rahwaerakonnal esile kippuma. „Kui meie võtame, siis tasume meie selle eest ühel ehk teisel teel. Meie maksame summad wälja, see ei tee meid waejeks“.

Nii arvustas rahwaerakond Cesti maakorralduse esimesi tegelikke samme. Kes aga vähegi poliitiliselt mõtleb, see teab, et need sammud meie riiki kindlustasid, nad häwitaksid sisenise enamuse.

Maaseaduse komisjon

algas oma töõd pikkade põhjusedeliskude kõnedega. Mitu ja mitu pikka koosolekut kuulus neid kõnesid kuulates, mis hooga parempoolsete erakondade esitajate poolt peeti. Ja mis oli nende siju?... „Maakorralduse wäljatõõtamine nõuab palju aega ja jõupingutusi mitte ainult Ajutava Kogu waid terve rahwa poolt“. „Maareformiga ei tohi liig rutata“. „Kui meie kõik kõhe võtame, häwitame oma iseseiswuse“ jne.

Päts nõuab kõigepealt põlise tarwitamise teoreetilist aramääramist, alles siis lubab ta maavõõrandamistest rääkima hakata.

Uluotsja kõned keerlewad taju ümber, ta tahab enne oma filmaga neid kullahunnikuid näha, mis tema ja maaliidu arvates mõisnikkudele mõistate eest maksta tuleb.

Tõnisson nõuab arvustistku, nõuab numbrid, ja kui talle seletakse, et arvustistku on lojutud, numbrid on olemas, siis langeb ta ägedalt põllutöministeeriumi kallale, et see walmis maaseaduse projekti ette pole pannud.

Bloomppuu, see rahwaerakonna tegelik põlumees, ja kõneleb et meil maatahtjad õige wähe olla.

Kui kõik need jutud sihile ei wiia, lahkuwad parempoolsete erakondade „tuusjad“ maakomisjonist, töõd oma wähemate wendade hooleks jättes. Kuid ka need on olawad küllalt maaseaduse kofkuseadmisest wenitama ja tarwitawad selleks iga abinõu. Kui nad näit. tähele panewad, et sotsiaaldemokraadid mõne paragrahwiga nõus pole, on nad kõhe walmis sotsiaaldemokraate toetama ja kufuta-

Nõid hoiatavad häaled ja kained nõuan-
bed liitati uhte käelgiutusega tagasi ja need
jäävad jenni unustusse, kunni üksford tege-
lit elu ise asja ja asjajepitsejaid wintsutama
hakkab. Ja et farnane aeg tuleb, pole taht-
lust . . .

Kuid tundeist, et maaseadus õnnetuana
en wälja kuffunud, ei saa ka pahempoolsed
lahti. Meie halliwatiga ja tülseada looga ma-
tamees igatahes farnast punaseldimega ja
eredawärwiliist liinarätsepate kuube küll hea-
meelega selga ei tõmba, olgu siis ainult häda-
ajal . . .

Tahate teie teilt ärawõetama inventaari
kõi põllumajapidamise tarbeasjade eest õig-
last tasu saada, wõi nõuate maad pärisoman-
duseks, siis hüüab teile tööerakondlane Wui
Oleff kõige wihasemal wiisil, et see mustasa-
jaliste ja riigiarandlik nõudmine on . . .

Maaseaduse elluwõimimine näitab, missugu-
sed peawad need olema, kes tulewikus pare-
maid seadusi tegema ja puhtajoonelisemat
poliitikat ajama peawad, kui need, keda aja-
segadus ja filmapilgu-kärebus weepinnale
daihanud . . .

Teieles kohas kirjutab seejama „Posti-
mees“: „Põllutööministri seletustest sai sel-
geks üks asjaolu ja nimelt: enamus era-
kondade fõlaw maaprogramm
jääb maksma ainult paberil.“

Weel ägedamini teeb maaseadust maha
Saar Lõnison oma seletuses „L. Teataja“
kaastöölisle.

„Teie küsite, mis „maaseadusest lõpulikul
kujul“ arwata?

Wäga wähe.
Uueks pidi korraga Gesti maatarahwa
lugu muutuma.

Õdige suurem sotsiaalne parandus pidi
kogu maailma filmad Gesti sotsialistiliste
rühmade peale tõmbama.

Ja nüüd.
Armetu pilpa-ehitus ilma uste, akende-
ta. Natuseks peal kätutäis kõrja.

Riigi „seaduseandjate“ tahtmise ja wõi-
mise kohta on see „teos“ aga otse kohutawaks
waesuse tunnistuseks.

„Lõpulikul kujul“ wastuõdetud maasea-
dusest hoolimata wõivad meie maatamehed
weel kaua maad oodata, kui mitte pea midagi
tõelikku ette ei wõetata, et nende tõmawate si-
juta paragrahwide asemele tõise tuumaga
seaduse-määruse luua“.

A. Kornel kirjutab „Tallinna Teatajas“:
„Maaseadus on wastu wõetud. Gesti rah-
waerakond leiab, et maaseadus tema praegusel
kujul head ei tõota.“

„Maaliit“ arwab, „et ka Gesti maaküsi-
muse põllumehed ise lõpulikult ära otjasta-
wad, selle peale waatamata, et see juba Usu-
tawas Kogus otjustatud on“.

Kongressidel, koosolekutel, igal sündsal
ja sündmata juhtumisel teeb maaliit maasea-
dust maha.

Ka „Põllumeeste kirjades“, mida „Kaja“
awaldab, loeme:

„Wanad majapidamised kiratsewad,
uuteist ei maksa rääkidagi. Ei tea, kas nad
üleülbse sel kujul jalgu alla saawad“.

„Nende „Sotsiaaldemokraadi“ mõtete järele
wõib arwata, et maad wõib ja saab ka anda
waesele inimesele. Armas „Sots“, oli nii hea
ja tee se wõimalus mulle selgeks“.

Nõnda ühtelugu ebasi mitmekümnetes
teisendites tehakse maaseadust maha ja pan-
nakse lootus Riigikogu peale, kuhu parem-
poolset enamust loodetakse.

Rahwaerakond maaseadust teostamas.

Mõni aeg pärast rahwaerakonna walit-
susest lahtumist oli wäliskpolitilisel tarwis
teda uuesti walitjusse tõmmata. Et see tei-
siti wõimalik polnud, anti peaministri koht
Lõnisonile. „Postimees“ kirjutab selle
kohta:

„Rahutegemise asjas tuli liitlaste kodan-
liisi walitjusi oma poole wõita, sest ilma nende
nõusolemiseta rahu teha, oleks Gestiile tä-
hendanud wihma käest räästa alla sattuda.
Sotsiaaldemokraadid said aru, et see ühesanne
Gestiile palju kergem on, kui tema eesotsas
koalitsiooni walitjuse seisab, millest ka waba-
meelsed kodanlased oja wõtawad, selle wastu
liitriikide kodanlastel rohkem usaldust on
praegusel filmapilgul. Ja meie sotsiaaldemo-
kraatide ja tööerakondlaste üks peab üttema,
et nende isamaalikus kõrgemal seisiks erakond-
listest ärakaalumistest, kui nad koalitsioo-
ni teele astusid ja oma walusamale wastasele
peaministri kohta pakkusid“.

Kuid walitjusse astumist katseb rahwa-
erakond ka selleks ärakasutada, et maaseadust
oma soowi järele seletada. Juba põllumeeste
kongressil weebuaris 1919 a. teatab Lõnison:

„Maaseadus wastuõdetud kujul toob
juuri raskusi. Kuid sotsialistilistest enamus-
erakondadest nõuda, et nad selle seaduse ma-
ha kustutaksid, oleks meeletus. Kuid meil on
siiski seaduse mõistliku ja otstarbekohase el-
luwõimise juures wõimalik palju pahesid
kõrwaldada“.

Misjused need „pahed“ olid, selgub
ajakirjanduses ilmunud selleaegse põllutöömi-
nistri Th. Pooli seletustest, et:

„Rahwaerakonda tahtis maad ja mõisaid
ainult sellest filmapilgust peale wõõranduseks
lugeda, kui maa tegelikult põllutööministee-
riumi poolt riigi kätte wõetakse, jenni aga
endiste omanikkude pärast püüti“.

„Põllumajanduslikult tõbuliku inwen-
taari mõiste kindlaksmääramisel katkus rah-
waerakond seda mõistet igapidi kitledada.
Taheti wõõrandamata jätta mitte ainult
wiinawabrikuid, piimatalitust, weskid, waid
ka suurem osa inventaari ja wilja (peale
seemne).“

Maa ja inventaari saajatelt nõudis rah-
waerakond inventaari otsekohest täielikku
wähjamaaksmist, lubades neile laenu ainult
wäikelaenuasutuste kaudu.

Üks tähtsamatest rahwaerakonna paran-
dustest oli kahtlemata mõisate inventaari
liikwideerimise wiis. Siin tahtis eraldi pea-
minister iga hinna eest seda läbi wiia, et mõi-
saomanikkudel wõimalus antakse wabalt in-
wentaari „kõkkuleppe teel maasaajatega“ lii-
wideerida; ja ainult siis, kui nad seda teata-
wa termini jooksul ei tee, wõtaks riik seda
nende käest sunniwiisil. Ainult kõigi põllu-
tööministeeriumi peawalitjuse juhatajate
shhine kindel seletus, et farnafel puhul põllu-
tööministeerium praeguses koosseisus mitte
ei saa wastutust maade korraliku harimise

eest oma peale wõtta, sundis peaministrit jä-
relandmisi tegema.

Rahwaerakond ei saanud küll seeford oma
„parandusi“ läbi wiia, kuid neist ei ole ta weel
loobunud ja igal sündsal juhtumisel näit.,
kui Riigikogu walimistel parempoolsed era-
konnad kogu enamuse saaks, oleks nende esi-
mene töö maaseadust sellekohaselt „paranda-
ma“ hakata.

Selle peale mõtelge kõik, kes teie edaspi-
disele mõisajagamisel maad saada loodate ja
need, kelle inventaar weel tase maksmata.

Tööerakonna ja sotsiaaldemokraatide wa-
litsusest lahtumise järele ajus rahwaerakond-
line walitus weel suuremale tagasikiskumi-
sele:

1) Wiinawabrikute müük maasaajatele
pandi seisma, sest rahwaerakonna peale oli
korraga tahtlus tulnud, kas need mitte paru-
nite pärast pole. Wiinawabrik oli ju üheks
abinduks, mille kaudu talumeeste põlbu
mõisa kasuks kurnati ja ei saaks rahwaera-
konna „teismajapidamised“ enam seda kur-
namist jättata, kui wiinawabrik maasaajate
ehi mõne põllumeeste ühijuse kätte lähets.

Et 300-tiinulised „teismajapidamised“
ikka rahwaerakonna maareformi ideaaliks
on, näitos nende maaandmine kõrgematele
sõjawäelastele, kus ka kunni 300-tiinulised
krundid üfikutu ifikute kätte pidid minema,
mis igatahes maaseaduse mõttega kogu ei
fai.

Mis ootab maaseadust parem- poolse enamuse korral Riigikogus,

sellest on maaliidu juht A. Wäts Sakja Riia
lehele („Rig. Rundschau“) kaastöölisle se-
tanud:

„Mõisate edaspidisele tükeldamisele tuleb
otsekohse piiri panna“.

Need sõnad on küllalt selged, ei ole
enam maauendust loota, kui maaliit —
uue nimega „Põllumeeste esitus“ — wõimu-
le pääseb.

Ka rahwaerakonna wõidule-pääsemine tä-
hendaks pea sedasama. Wõib olla ei ujalda
nad nii järskult mõisate ülemõtmist täita
seisma panna, kui „Põllumeeste esitus“,
kuid: 1) ülemõtmise jaoks õige pitaldaselt
sündima; 2) mõisa sündamed jätaks ühes
suurte maaaladega kas endistele mõisaoma-
nikkudele ehk antakse üfikutu ifikutu
(näit. sõjawäelastele). Nii peab asunik ääre-
maaga leppima ja esialgset eluasest pole te-
mal kuskil. Kui aga mõis terwelt wõõran-
daks, nagu seda tööerakond teeb, saab asu-
nik kõik mõisa maa ja elukorter mõisa hoo-
netest. 3) jätaks mõisaomanikule wõõran-
damata suur hulk põllumajanduslik inwen-
taari: põllumajanduslik ettewõtted, nagu:
wiinawabrikud, piimatalitused, weskid. Men-
de abil wõib mõisnik, kas wana wõi uus, ta-
lupidajat, nii endist kui uut asunikku, mõisa
majapidamise kasuks koorida. Ka ostab ta-
lupidaja kartulid, piima jne. üles, tõttab
mõisas ümber ja praat, wõipiim lähel kõik
mõisa karjalauda läbi mõisa põllule, kõik ni-
nagu wanasti.

Tööerakonna seisukoht on aga — kõik
põllumajanduslik ettewõtted peawad
põllumeesteühijuste kätte minema. 4)
mõisaomanikule antakse seda natukekki, mi-
da nad ära müüma peawad, wõimalus wa-

Kal loffuleppel müia, mille tagajärjel inventaar mitte selle kätte ei lähe, kellel tema järel kõige suurem tarvidus, vaid sellele, kes rohkem maksab. Tähepääd: üksik jüdas ajunil võib teiste eest kõik ära osta, kuna maesemad hoopis ilma inventaarita jääksid, ja nad maast ka lahti ütlemata ja uuesti end sulaseks kauplemata peavad.

Töörakond annab aga sellele, kel kõige rohkem tarvis, ja tal on ka anda, sest kõik mõisainventaar tuleb ajunikkude wahel jagamisele. 5) rahwaerakonna jagamisel järele ei saa inventaari wõlgusaamisest jutugi olla, sest mõisaomanik tahab oma kindlasti kätte.

Töörakond on fenni weerand ehk ühe kolmandiku wäljamaksmise korral, kõik muu osa wõlgu jätnud. 6) algab mõisnikkudele „diglase taju maksmine“, s. o. turuhinna maksmine. Arusaadaw: see „diglane hind“ tuleb ajunikkult wälja pressida, kes muu seda maksma peab. Nisawad ju praegu „põllumeeste esitajad“, et nemad ajunikkude eest peamad kulusid kandma. Arusaadaw, et nad wõimule saamise korral selle kuludekoorma oma õlgalt maha raputawad.

Kriitilisest rahwaerakonnast maaseadusele tuge otsida on asjata lootus. Nende huwides on kirikumõisate alalhoidmine mitte kogudustele, vaid kirikuõpetajatele. Ka teiste mõisate jagamine on neile pinnaks silmas: on ju palju lihtsam mõnest suurest mõisast oma aastamoon wastu wõtta, kui ajunikkudele oma 1200 puuda rutist aastast kottu koguda, wõi normihinnaga wõetud — 276.000 marka aastast wõetawaju.

Iga parempoolse erakonna hülisõnaks on: Njutawa Kogu poolt wastu wõetud maaseadus tuleb kõrwalheita.

See on nende hülisõna ja nad ei saagi keisrit. Terwe nende ilmawaade on selle peale rajatud. „Püha“ eraomandus — see on nende mõtteilma A ja O. Ja kuidas wõiwad nad tunnistada maaseadust, mis järsku ja karmi käega mõisnikkude püha eraomanduse häwitab. Nad peawad maaseaduse, kui ühe õnneiu sünnituse — ühe wärdja — peale waatama ja kõik tegema, et teda kõrwaldada. Naskusi see neile teeb, sest maaseadus on itagi jüusse astunud seadus, mis kõrgema seaduseandlise wõimu antud. Kuid nad katsumad teda igalt poolt lippida ja lappida, seletada ja parandada, kuidas aga wähegi saawad.

Töörakonna seisukoht on selge: Maaseadus, nagu ta on, on meile poliitiliselt ja majanduslikult tarwilik. Ta tuleb ellu wiia ja selleks kõik abinõud tarwitusele wõtta. Kindel sihtjoon: mõisate wõimalik kiire ja täielik likwidatsioon — silmas pidades, et see wõimalikult wäheste majanduslike wäpustustega sünniks.

Mis head on sotsiaaldemokraatidest loota?

Sotsiaaldemokraadi ideaal on suurmajapidamine. Seda maha salata ja ütelda — ma olen wäikemajapidamise poolehoidja — on teiste sõnadega öelda: ma ei ole enam sotsiaaldemokraat. Meie sotsiaaldemokraadid

omaksid enne Njutawa Kogu walmisi töörakonna maaprogrammi, seega ei saanud töörakonnal midagi nende wastu olla, kuni nad maaseadust töörakonna eestawa järele läbi wiia aitasid. Kuid mõned tundemärgid näitawad (sotsiaaldemokraatide lahkumine walitusest), et nemad oma wana usutunnistuse juure tagasi tahawad pöörduda. Ja seda peawadki nad tegema, kui nad oma nime õigusega kanda tahawad, sest töörakonna maaprogramm ja tema poolt walmistatud maaseadus on küll kõik muu, aga mitte klassistliku süwendamine. Arusaadawal põhjusel ei saa sotsiaaldemokraadid nüüd enne Riigikogu walimisi oma endise seisukoha juure tagasi pöörmist wälja kuulutada, see kaotaks neil wiimased poolehoidjad. Sotsiaaldemokraadid on oma loomuliku seisukoha — olla tööliste esitus ja partei — kaotanud. Töölistel on wute jumalate, iseseiswate sotsialistide, poole pööranud. Wuidugi tahawad sotsiaaldemokraadid oma loomulikku seisukoha tagasi wõtta ja saawad Riigikogus sellekohaselt üles astuma. Seega on nad sunnitud ka suurmajapidamist, kui ainukest tõde kuulutama ja riigistatud mõisates kommunistlik ühismajapidamist sisse seadma.

Oma häält sotsiaaldemokraatidele andes ei kindlusta meie enestele kindlate ristikiwidega piiratud talu isiklikku majapidamist.

Töörakonna maapoliitika

on kindlale alusele rajatud. Ta tunnistab maauuenduse poliitiliselt tähtsaks, kui abinõu Eesti riigile uustawa elemendi suurendamiseks. On maa Eesti riigis eestlaste käes, ei saa naabri suurrahwastel enam ümberrahwustamise ega koloniseerimise mõtteid tekkida. Edasi on maauendus majanduslikult tähtis, kui abinõu peale raskest sõda põllupidamist jälle ruttu normaalsesse oludesse tõsta ja edaspidi weelgi wiljakamaks muuta. Ei wõi mingit tõstist lootust olla suurmajapidamise tõusmise peale, kui meie temale ka kõige soodsamad tingimised Eesti riigis pakutakse. Suurpõllupidaja ei tunneks enast juba Wenemaa läheduse pärast nii julge olemat, et uusi kapitaalsid majapidamisesse mahutada. Minult wäikepõllupidamine võib meid wälja aidata, jellepärast toetab töörakond kõige jõuga iseseiswate wäikekohtade loomist.

Inimesed on pikas sõjast tõst wõõrdunud, waja on tödewiljakust tõsta, inimesi uuesti tööle õpetada; seda aitab isiklik majapidamine.

Geslane tunnistab isiklik majapidamist kui tema hingelaadile kõige sündsamat majapidamisewormi ja ei kaldu tema sealt kõigi iseseiswate sotsialistide, kommunistide ja teiste õpetustest hoolimata.

Wõimata on meie inimesi kinnete perekondade kaupa mõisas ühe mülli alla ajada ja seal ühiselt kommunistlik majapidamist teostama panna.

Töörakond on fenni maareformi teostaja

olnud. Ja et ükski meist ei taemast pole kullunud, on maareformi teostajatel ka

mõnda juure õppida tulnud, nii mõnigi wõiga on parandatud. Edaspidi seab töörakond oma ülesandeks kõrwaldada ajalviimata kõike awalikuks tuluks puudust. Nagu:

1) Riigi arwel mõisapidamist ainult möödapääsemata korral pidada, kuna riigi mõisapidamine ametnikkudehulka suurendab, kurtahlikkust ja riigi kulul elamist wõimaldab.

2) Mõisad wõimalikult kiirelt kruntida, sest muudu ei saa ajunil ehitama hakata. Põlluharimine on kruntimata mõisapõhul nõrgem. Igaüks ootab oma krunti.

3) Krunditud kohtadel tulewad ajawilimata juba tulewal aastal kindlad lepingud teha, nii et ajunil ennast täiesti kindlana tunneks. Tuleb wõimalikult pea põlisele parandatawale tarwitamisele üle minna.

4) Mõisate ülewõtmise mõisnikkudele tuleb kiire korras läbi wiia, sest muudu tunawad mõisnikud maad, jätawad karja hoalitusesse, katsumad salajase kihutustöö kaudu usaldust ja usku maauuenduse wastu kõigutada. Maauendus on üks aste Eesti riigi loomisest, siin on asjata endist loomuwastast haiglast wähekorra mõisaga plaastriga parandada, siin tuleb põhjalik loikus ette wõtta. Ja mida rutem see sünnib, seda rutem paraneb ja terweneb Eesti riik.

4) Ehitusmaterjalide muretsimine peab kiire olema. Juba on ajunikkudel wõimalik saada igaihel 300 palki taksihinnaga 18 aasta peale wõlgu, ainult üht wiindikku ette makstes.

5) Laenuwõimaluse muretsimine maapanga kaudu. Laenu puudust tunneb ajunil isearanis terawalt.

6) Uus maahindamine tuleb läbi wiia, et keegi halwa hindamise tõttu ülekohtuselt kannatada ei saaks.

7) Tänuwune riigirent tuleb wähenadata.

Töörakonna töötawa Riigikogus maauuenduse alal.

I. Maaseaduse põhjal wõõrandatud maade eest tasumaksmise seadus.

Erakond loeb tasumaksmist tarwilikelt walitsuslikult, kui ka jellepärast, et mitte kodumaa krebidiikorraldust wäpustada. Wõõrandatud maade omanikkudele maksutakse taju mõisnikkude eneste hindamise põhjal: abrajajandikkude ja puhtakasu-rublade alusel (arwates 1 rbl. — 2,66 Eesti marka). Sotsiaaldemokraadid heidawad töörakonnale tasumaksmist ette, nemad ise lubawad ainult maa peal lasuwad wõlad tasuda. Wähemal wõrdlemisel selgub, et mõlemi wiisi järele makstes summad peaaegu ühesuurused tulewad (umbes 100 miljoni Eesti marka), nii et siin olulist wähet ei ole. Tasu nimetus on aga poliitiliselt kohasem.

II. Maa põlise parandatawata tarwitamise seadus.

Maa tuleb lõpuliselt kindlustada maasaajatele. Maaga hangeldamiseks tuleb lõpp teha. Selle seaduse põhjooned oleksid:

Mad nendega koos teatud ettepaneku läbi, hoolimata sellest, et seadusele selleläbi auksisse jääb.

Kuid kõigist vastutöötamistest hoolimata valmises maaseadus töderafonna väsimata tegevusel ja tuli arutusele.

Ufutatavas Rogus.

Esimene ettepanek rahvaerafonna poolt oli: „maaseaduse eelndu arutamist kuuks ajaks edasi lükata, et selle lühitese aja jooksul niihästi rahvasaadikuid, kui rahval enesel võimalik oleks seaduse-eelnduga tutvuneda, jeda avalikult arutada ajakirjanduses, koosolekul, kui ka muul viisil, et niihästi meie ise kui ka meid silmaspidavad väljamaa poliitilised ringkonnad meie maamenduse piiridest selge pildi omandada võiks“.

Rahvaerafond nägi, et Ufutatavas Rogus võimalik ei ole oma maaseadust läbi viia ja tahab wahetega, et selle wahetajal kõige laialisemat kihutustööd maaseaduse vastu ette võtta ja mitte ainult kodumaal, vaid isegi väljamaa mõju taheti arakajutada, et aga mõisaid alles hoida. Et see tõesti nii oli mõeldud, jeda tunnistab pärasline parempoolsete kihutustöö ja nende mõjul vastumõetud, maaseadust mahategewad otfufjed põllumeeste-fongressidel ja -päwadel. Wiimased olid kofku kufututud maaseaduse mahategemiseks ja meeelolu loomiseks maaseaduse arutuse ajal Ufutatavas Rogus.

Ettepanud maaseaduse eelndu kohta on rahvaerafond täihta eitawal seisukohal. Ta kuulutab ette, et Cesti Ufutatav Rogu jeda eelndu seaduseks tehes efineb imeloomana terwe ilma ees.

Rahvaerafonna kõneleja Birk sõnab: „Rahvaerafonna seisukohast toonitan ma, et maafufimuse juures efimesel kohal seisawad rahwamajanduslised, mitte aga poliitilised motiivid“. Nii tõmbab Birk mitte ainult Ufutatava Rogu walimiste lubadustest, vaid ka rahvaerafonna eeskawa § 20 efimejst sõnast kriipsu läbi.

S. Bloomppuu tõendab: „Kuid praeguste, niijama ka tulewaste wäitepõllupidajate nduetele ei wasta käesolew seaduse-eelndu mitte. Tema on walmistamand need, kes ise mitte põllumehed ei ole ja ka tulewikus maad harimiseks ei taha. Kui seaduse-eelndu sarnasel kujul läbi läheb, siis langeb kogu wastutus maa saatuse pärasst töderafonna peale. Juba praegu on maal niifugune arwanine, et käesolewa maaseadusega töderafond oma instruktoretele ja agronomidele tulewikus häid kohti tahab muretsjeda“. Siin tahab hr. Bloomppuu maaseaduse loojaid isikliku kasu-faamifega riiwata. Siin piitab hr. Bloomppuu teifi oma waimlilisele tafapinnale alla tirida. Olesfid kofit niifugused riigikodanikud, nagu hr. Bloomppuu, kes rahwasaadiku soomuse taha peites isegi oma rekwiifitiooni kohustused täitmata jätab, siis ei oleks meil oma riiki ega maaseadust.

Rahvaerafondlane Meintal kõneleb: „Zulgus on see, kui keegi teeb uuendust oma naha ja tasku peal, kui aga teine peab seal juures wafututama ja walu tundma, see on häbematus“. Kes maaseaduse juures peale mõis-

niftude walu pidi tundma, on arusaamata. Wõi kaitfes rahwaerafondline rahwasaadik mõisnikka?

Weel ägedam maaseaduse wastane on maaliit. Tema kõnelejad piitawad maaseadust nii häwaks tembeldada kui wähegi oskawad.

Maaliidu kõnemes J. Uluots leiab, et mõisate „praegune jofialistilise wärwiga riigistamine on ainult Jdamaa despootiliste riikide ja feodalismi teisend“.

Nii siis ei tohi maaliidu arwates mõisaid riigistada, ei tohi keefkajal, feodalismi ajajärgul teffinud losside maid rahwa kätte anda, see muidaks Cesti Wabariigi Jdamaa despootiliseks riigiks. Ceesama Uluots kõneleb: „Wõige selle maa peale on minu arwates aga wäga raske wäitekohapidajaid leida. Nõnda jääb wift üks miljon desfatiini maad lähemas tulewikus riigi oma kätte, mille majapidaja peab riik ise olema“. Kui Uluots'ale maaliidu lubatud 40.000 talu meeel tuletatasse, wastab ta „Mis puutub nendesje suurtesse hulkadesse taludesse, siis, — oleks see asi meie käes, oleks ka teifiiti tehtud, jest teie seadus ei ole maaseadus, waid maaseaduse segu“. Tähendab maaseadus, mille najal umbes 40.000 uut wäitekohta afutada saab, see maaseadus on segu. Maaliit oleks teise seaduse teinud, jeda meie usume ja teame ka, et maaliidu tehtud seaduse järele maatamees surmalaupäewani asjata maad harimiseks oleks oodanud.

Ufutatav Rogu otfustas maaseaduse arutamisele üle minna. Tulid ka

parandused rahvaerafonna poolt,

mis järgmiselt käiwad:

„§ 1. Cesti Wabariigi walitus on selle seaduse järele digustatud suurmaapidamiselt maad wõdrandama, et jeda riiklisteks otstartweteks kasutada ehf nende edasi anda, kes maad harimiseks, eluasemeks ehf rahwusmajanduslifest wiljakate ettewõtete aluseks tarwitawad. Suurmaapidamiseks selle seaduse mõttes loetasse maafufused, kus rohkem kui 300 tiinu kasutuskölbulikku maad.“

Miimooibi kõlab rahvaerafonna poolt walimistel lubatud „mõisapidamise lõpp“. Nii ei wõdrandata mitte mõisaid, mitte suurmaapidamisi, waid on ainult digus „suurmaapidamiselt“ maad wõdrandada, i. o. kuskilt jertwalt mõnda filu, mida mõisnik ise arwab heaks kätte näidata. Wiimane on loogiline järeldus hiljutifest riigikohtu otfufjst, kus belwafje, et wõdrandamise puhul on mõisnik kahjukannataja ja kahjukannatajal on digus walida, misfugust osa ta omale tahab jätta. Nii oleks rahvaerafonna ettepaneku järele mõisnikul võimalik olnud mõijast 300 desfatiini kõige paremat maad wälja lõigata ja wõdrandamisele olesfid tulnud wiletsjad jertwad, millest kuidagi wiifi uusi korralkka talusid wälja planeerida ei oleks saanud.

Niifugused on rahvaerafonna suurte lubamiste täita tahtmine.

Küll lubati ka mõija keffkohti wõdrandada, kuid selleks pidid hoopis isearalised põhjused mõdduandwad olema. Sellekohane rahvaerafonna ettepanek käib järgmiselt:

„§ 4. Suurmaapidamiste keffkohad tulewad wõdrandamisele:

1) kui nende all olewaid maid mõi nerbe peal olewaid hooneid maareformi teostamiseks hädapärasst tarwis on;

2) kui seal tarwilikud majapidamisehooned puuduwad;

3) kui ühe isiku ehf lahutamata kooselawa perekonna liikmete omanduseks rohkem kui üks suurmaa-üksus on. Wiimafel korral wõib ainult üks keffkoht omanikule alles jääda. Malejääwad keffkohad ei tohi suuremad olla, kui 300 tiinu kasutuskölbulikku pinda.“

Kuibas selle § järele käimine teffises elus oleks kujunenud, see on seletamatagi selge, kui juba niiddest maaseadusest peaminister Tõnisson asja wälja lugeda oskas, mida keegi sinna polnud mõetnudki paigutada. Egas ometi keegi meie mõisnikka nii rumalaks pea, et neil tarbetorral igas mõijas täismõisnik ja kui tarwis, kaksiki istunud poleks. Wõi mis seadusepärawane sõna see „hädapärasst“ on, jeda teawad targad rahvaerafonna diguste adlased. Garilises elus on mõne „hädapärasst“ tarwilik asi teise filmis libtne hapimine.

Weel paar paragrahwi rahvaerafonna ettepanekust.

„§ 6. Wabariigi walitusel on digus ühes mõijate ja maadega ka nende inventaari wõdrandada, mille juures aga wõdrandamata jäänud maosfale tarwilik inventaar alles peab jääma.“

§ 7. Põllutõdministeeriumi ettepaneku otfustab Cesti Wabariigi walitus iga üksiku mõija ehf maa ja selle inventaari wõdrandamise eraldi. Walituse otfufjed saadetakse põllutõdministeeriumi poolt koha peal ülewõtmise läbi käide.“

Mis järgneb nendest kahest paragrahwifst Efimesest (§ 6) see, et uued maasaajad inventaarist oma suu puhtaks oleks pidanud pühkima, jest meie mõifatel ei olegi niipalju inventaari, et jeda igale ühele neift 300-desf. korralikule majapidamisele jätteks. Nii oleks maasaaja paljaste kättega lahjat mõijasõõti harima saadetud. Arusaadawalt ei oleks jeda suudetud ja mõis oleks terwelt mõisnikka kätte edasi jäänud.

§ 7. paneb rahvaerafonna riigitarwituse krooni pähe. Wabariigi walitus, see kes riiki juhtima ja walitsema peab, see walitus peab oma töö jätma ja kohalife tahtfufje komisjoniks haktama, kes iga mõija eraldi selle maad eraldi ja selle inventaari eraldi kofit peab läbi waatama ja otfustama; misfugune hobune wõi lehm, porsas wõi siga, karakors wõi ruffiwäli mõisnikule jääb je misfugune wõdrandada tuleb. Jeda ei oleks ükski walitus, kui ta wähegi oma illesannet kõrgufel seifab, läbi waadata suutnud ja maareform oleks rahvaerafondlaste rõõmul aastafadabe pikkufeks weninud.

Ka uute mõisate teffimise eest kanna rahvaerafond hoalt.

„§ 9. Ühe isiku ehf lahutamata kooselwate perekonnaliikmete kätte ei wõi omandus diguse põhjal uuesti rohkem maid koondada kui 300 tiinu kasutuskölbulikku pinda.“

Nii siis on wõimalus maid kofku osta j nendest 300-tiinulift mõisaid teha. Kas tea ka rahvaerafond, et 300 tiinu kasutuskölb-

Kahe aastaga on WABA MAA

tõusnud esimesele kohale Eesti ajakirjanduses.

„Waba Maa“ on enese ümber koondanud
ilmapaistvamad poliitika-
tegelased, teadusmehed
ja kirjanikud Eestis. —

„Waba Maa“ valgustab ajaväljama
iga tähtsamat sündmust
kodu- ja väljamaal. —

„Waba Maa“ toob igapäev pilta päeva-
sündmuste kohta. —

„Waba Maa“ ilmub 8-leheküljelisena,
hinnata põllumajanduslike ja
kirjanduslike kaasannetega

„Waba Maa“ on kõige loetavam ajaleht
Eestis. —

„Waba Maa“ kuulutamine tasub enese
mitmelordiselt. —